

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ

Система забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої
освіти

сертифікована на відповідність ДСТУ ISO 9001:2015 / ISO 9001:2015

Кафедра філософії, соціології та політології

ЗАТВЕРДЖЕНО

вченою радою

(пост. п. від «27» 02 2020 р.)

Ректор

 А. А. Мазаракі

**ГУМАНІТАРНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ /
HUMANITARIAN POLICY OF THE STATE**

ПРОГРАМА / COURSE SUMMARY

Київ 2020

**Розповсюдження і тиражування без офіційного дозволу КНТЕУ
заборонено**

Автор: Кравченко А. А., докт. філос. наук, проф.

Програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри філософії,
соціології та політології (протокол № 16 від 05 лютого 2020 р.)

Рецензенти: **Латигіна Н. А.**, докт. політ. наук, проф.
Горбатенко В. П., докт. політ. наук, проф.,
провідний науковий співробітник
відділу правових проблем політології
Інституту держави і права ім.
В.М. Корецького
Національної академії наук України

ГУМАНІТАРНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ / HUMANITARIAN POLICY OF THE STATE

ПРОГРАМА / COURSE SUMMARY

ВСТУП

Програма дисципліни «Гуманітарна політика держави» розроблена для аспірантів третього (наукового) рівня вищої освіти за спеціальністю 052 «Політологія» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки». «Гуманітарна політика держави» є вибірковою дисципліною.

Програму підготовлено відповідно до Стандарту вищої освіти КНТЕУ спеціальності 052 «Політологія» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

Обсяг та зміст програми повністю відповідають освітньо-науковій програмі третього (наукового) рівня вищої освіти за спеціальністю 052 «Політологія» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» та становить 90 годин (3 кредити) з яких 16 годин лекцій, 12 годин семінарських занять, 62 години самостійної роботи. Підсумковий контроль – залік.

Програма дисципліни «Гуманітарна політика держави» складається з наступних розділів:

1. Мета, завдання та предмет дисципліни.
2. Передумови вивчення дисципліни як вибіркової компоненти освітньої програми.
3. Результати вивчення дисципліни.
4. Зміст дисципліни.
5. Список рекомендованих джерел.

1. МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА ПРЕДМЕТДИСЦИПЛІНИ

Метою вивчення дисципліни є розуміння сутності та змісту основних складових понять гуманітарної політики і набуття практичних навичок з питань дослідження, аналізу, формування концептуальних засад гуманітарної політики та впровадження їх в політичному просторі держави.

Завданням вивчення дисципліни є засвоєння теоретичної бази гуманітарної політики держави, шляхів і напрямів її реалізації на сучасному етапі розвитку українського суспільства. Отримання навичок наукового аналізу концептуальних засад розробки та реалізації державної гуманітарної політики.

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Гуманітарна політика держави» є основні засади, чинники та шляхи реалізації політики держави в гуманітарній сфері суспільства.

2. ПЕРЕДУМОВИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ ЯК ВИБІРКОВОЇ КОМПОНЕНТИ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ

Передумовою вивчення дисципліни мають бути знання та навички, отримані на першому та другому рівнях вищої освіти з таких предметів як «Політологія», «Філософія», та «Філософський світогляд ХХІ століття» третього рівня вищої освіти.

3. РЕЗУЛЬТАТИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна «Гуманітарна політика держави», як вибіркова компонента освітньо-наукової програми, забезпечує оволодіння аспірантами загальними та фаховими компетентностями і досягнення ними програмних результатів навчання за освітньо-науковою програмою третього рівня вищої освіти спеціальності 052 «Політологія» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»:

Номер в освітній програмі	Зміст компетентності	Номер теми, що розкриває зміст компетентності
<i>Загальні компетентності за освітньою програмою</i>		
ЗК1.	Здатність до соціально-політичного осмислення загальних принципів і законів розвитку природи, суспільства та пізнання.	1-9
ЗК6.	Здатність генерувати нові соціально-політичні ідеї (креативність)	2, 4, 5, 9
ЗК9.	Здатність до адаптації та дії в новій ситуації; вміння виявляти, формулювати та вирішувати соціально-політичні проблеми.	3-9
ЗК13.	Здатність діяти з належною соціальною відповідальністю та громадянською свідомістю.	9
<i>Фахові компетентності освітньою програмою</i>		
ФК1.	Комплексне розуміння природи та значення політики як специфічного виду людської діяльності та особливої сфери пізнання, включаючи розвиток уявлень про політику та її сучасні інтерпретації.	1-9
ФК3.	Комплексне розуміння принципів функціонування та закономірностей розвитку влади та публічної політики, політичних інститутів та процесів, політичної поведінки, політичної культури та ідеології, світової політики та політики окремих країн та регіонів.	1-3
ФК5.	Комплексне розуміння особливостей реалізації влади у різних політичних системах та застосування широкого спектру політологічних теорій, концептів і методів для аналізу політики на місцевому, національному та міжнародному рівні.	1-9

ФК7.	Здатність фахово викладати політологічні дисципліни на відповідному рівні даної освітньої кваліфікації	1-3
ФК10.	Здатність професійно презентувати результати своїх досліджень у вітчизняному та міжнародному науковому просторі.	3
<i>Програмні результати навчання за освітньою програмою</i>		
ПРН1.	Опанувати універсальними навичками дослідника, зокрема застосування сучасних інформаційних технологій, розробки, організації та управління науковими проектами та/або науковими дослідженнями, презентації їх результатів у професійному середовищі через сучасні форми наукової комунікації (академічні наукові публікації, семінари, конференції), в засобах масової інформації та в публічній сфері у національному та міжнародному контексті.	1-9
ПРН6.	Комплексно розуміти принципи функціонування та закономірності розвитку влади та публічної політики, політичних інститутів та процесів, політичної поведінки, політичної культури та ідеології, світової політики та політики окремих країн та регіонів.	1
ПРН8.	Комплексно розуміти особливості реалізації влади у різних політичних системах та використовувати сучасні політологічні теорії, концепти та методи аналізу політики на місцевому, національному та міжнародному рівні.	2,3
ПРН14.	Здатність оцінювати результативність і ефективність функціонування політичної системи.	4-9

ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Визначення та зміст гуманітарної політики. Політико-правові та організаційні засади формування гуманітарної політики держави

Сутність гуманітарної політики держави як навчальної дисципліни. Державна політика як система. Предмет гуманітарної політики держави. Гуманітарна політика як джерело і механізм гуманізації суспільства.

Гуманітарна політика як чинник поступу української нації. Місце і роль гуманітарної політики в системі загальнодержавної політики. Цілі,

завдання та критерії державної гуманітарної політики України.

Основні принципи гуманітарної політики. Об'єкт та суб'єкт державної політики. Законодавча база формування та реалізації гуманітарної політики держави. Конституція України щодо забезпечення прав громадян в гуманітарній сфері. Рівні розробки і втілення гуманітарної політики в Україні. Державні органи управління у сфері гуманітарної політики держави.

Механізми формування державної гуманітарної політики: умови, способи забезпечення та фактори впровадження. Вимоги до вироблення державної гуманітарної політики та визначення пріоритетів. Моделі розроблення державної гуманітарної політики.

Гуманітарна і соціальна політики: співвідношення та взаємодія. «Гуманітарний потенціал нації» та соціальний капітал та їх потенційний вплив на розвиток гуманітарної сфери держави.

Поєднання інтересів держави і світової спільноти. Узгодження гуманітарної позиції центру та інтересів регіонів.

Шляхи та напрямки удосконалення функціональних механізмів реалізації гуманітарної політики. Планування та моделювання державної гуманітарної політики. Цілеспрямоване формування нової якості життя громадян України як стратегічний напрям планування гуманітарної політики держави.

Цільові програми як інструмент державної гуманітарної політики. Параметри, що впливають на динаміку та ефективність реалізації державної гуманітарної політики.

Напрями гуманітарної політики в Україні. Аналіз гуманітарної політики України. Провідні індикатори моніторингу гуманітарної політики держави: розвиток системи охорони здоров'я та впровадження пріоритетів здорового способу життя, всебічний розвиток та підтримка спорту; гармонізація людського і природного середовища; заохочення народжуваності, підтримка та розвиток сім'ї; розвиток доступної та безперервної освіти; створення умов для гідної результативної праці; підвищення добробуту населення через упровадження високих соціальних стандартів життя; забезпечення надання належних послуг соціальної сфери на основі її якісного удосконалення.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-5.

Додатковий: 2, 3, 8, 9, 12, 13, 14, 18, 21, 22, 26,27.

Інтернет-ресурси: 1-10.

Тема 2. Система оцінки та реалізації державної політики в гуманітарній сфері

Державна політика як процес. Ресурси державної політики в гуманітарній сфері та їх класифікація.

Взаємозв'язок між елементами державної політики. Внутрішні та зовнішні впливи на остаточні результати та наслідки державної гуманітарної політики.

Механізми оцінювання та реалізації гуманітарної політики держави. Способи та заходи щодо впровадження гуманітарної політики.

Інструменти впровадження гуманітарної політики держави та їх класифікація.

Аналіз державної гуманітарної політики. Нормативний і позитивний аспекти аналізу.

Соціологічні вимірювання результативності, ефективності та економічності державної політики в гуманітарній сфері. Соціологічні опитування стейкхолдерів, як безпосередніх учасників гуманітарних процесів в країні. Поділ стейкхолдерів на групи інтересів. Виробники та аналітики гуманітарної політики держави.

Моніторинг та оцінювання реалізації державної політики в гуманітарній сфері. Етапи організації системи моніторингу. Функції та види оцінювання. Задачі та роль соціологічних служб в проведенні моніторингу.

Традиційні методи оцінювання. Сучасні можливості та проблемні питання в здійсненні моніторингу й оцінюванні програм. Класифікація та визначення показників (індикаторів) реалізації програм. Види індикаторів: прямі та непрямі, кількісні та якісні, процесу та результату реалізації, проміжні та підсумкові, міжсекторні. Критерії відбору індикаторів.

Система підготовки аналітичних документів на основі проведених досліджень.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-5.

Додатковий: 2, 3, 8, 9, 12, 13, 14, 18, 21, 22, 26,27.

Інтернет-ресурси: 1-10.

Тема 3. Міжнародні аспекти гуманітарної політики. Глобалізаційні та євроінтеграційні впливи на гуманітарну сферу України

Міжнародна гуманітарна політика: сутність, мета, завдання. Міжнародне законодавство в гуманітарній сфері.

Міжнародні організації, які опікуються проблемами гуманітарної галузі. Гуманітарне спрямування діяльності ООН, НАТО, ВООЗ, ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ, МОП, Міжнародного Комітету Червоного Хреста та ін.

Гуманітарний розвиток та реалізація гуманітарної політики в європейських країнах. Міжнародна діяльність по вирішенню гуманітарних проблем у випадках війн, епідемій, стихійних лих та інших екстремальних ситуацій тощо.

Проблеми пов'язані з допомогою біженцям, боротьбою з тероризмом:

шляхи та досвід їх вирішення. Соціологічні дані щодо проблем біженців. Гуманітарна складова міжнародних миротворчих процесів.

Міжнародні організації, що впливають на гуманітарний розвиток України. Україна як член ООН. Гуманітарні напрямки співпраці України з ООН та НАТО.

Міжнародна практика моніторингу рівня виконання гуманітарних зобов'язань держави. Індекс розвитку людського потенціалу. Міжнародний індекс щастя. Індекс якості життя. Індекс гендерної нерівності.

Глобалізація як процес всесвітньої економічної, політичної та культурної інтеграції та уніфікації. Сучасні цивілізаційні виклики. Вплив глобалізаційних процесів на розвиток гуманітарної сфери держав. Проблеми збереження національної, мовної, культурної ідентичності в умовах глобалізації.

Зміни у гуманітарній політиці України внаслідок Євроінтеграції. Феномен гуманітарних інтервенцій у постбіполярному світі.

Демократизація українського суспільства під впливом євроінтеграційних процесів. Суспільне ставлення до демократії та громадянська активність. Загальні риси становлення ціннісних пріоритетів у громадянсько-політичній сфері. Культурно-цивілізаційна ідентифікація.

Аналіз тенденції трансформаційних процесів соціальної інфраструктури як основи системної організації гуманітарного розвитку: структурні, ціннісні, діяльнісні виміри.

Соціологічні показники культурно-цивілізаційних пріоритетів українського суспільства. Система цінностей «середнього класу». Динаміка та соціальна мотивація демографічних та міграційних процесів.

Системні чинники глобалізаційних впливів. Нав'язування цінностей та моральних норм в умовах глобалізованого світу. Боротьба етнічно-культурних гегемоній. Уніфікація культурних спільнот під впливом глобалізаційних процесів. Збереження цінностей українців в умовах глобалізації.

Усвідомлення посилення ролі людського фактору в суспільному виробництві та гуманізації цілей суспільного розвитку, як ключовий фактор стратегії планування розвитку гуманітарної політики України.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-5.

Додатковий: 2, 3, 8, 12, 13, 14, 19, 20, 27.

Інтернет-ресурси: 1-10.

Тема 4. Формування загальнонаціональної ідеології, інформаційної політики та гуманітарна безпека держави

Феномен ідеології та наукові обґрунтування терміну. Рівні функціонування ідеології. Культурно-історична, політична, економічна, соціогуманітарна складові загальнонаціональної ідеології в Україні.

Національна ідея як стрижень національної ідеології.

Критичні інтерпретації ідеології. Позитивний та негативний впливи ідеології. Наслідки крайніх проявів ідеології.

Моніторинг конфліктогенних складових масової свідомості. Індикатори оцінки формування ідеологічної політики держави: регіональні та етнічні відмінності, стосунки між поколіннями, міжконфесійні протиріччя, майнова поляризація суспільства. Способи пом'якшення конфліктогенних складових в загально-державному ідеологічному просторі.

Напрямки формування загальнонаціональної ідеології держави. Проблеми самоідентифікації населення. Позитивні орієнтири формування сучасної української загальнонаціональної ідеології.

Стратегічне планування щодо впровадження національної ідеологічної доктрини, становлення громадянського суспільства.

Шляхи подолання ідеологічних розходжень в українському суспільстві. Підвищення індексу задоволеності життям.

Механізми впровадження української загальнонаціональної ідеї: від державного до місцевого рівнів.

Інформаційна політика держави та сфери її проявів. Реалізація прав людини на інформацію. Закон України «Про інформацію». Механізми реалізації інформаційної політики. Інформація та комунікації як індикатори соціального капіталу.

Створення суспільного мовлення та надання державної підтримки національному інформаційному продукту. Виробництво і трансляція телерадіопрограм і виготовлення інформаційної продукції.

Світовий інформаційний простір: принади, переваги та загрози. Зовнішні інформаційні впливи Основні заходи із забезпечення національної безпеки у сфері інформації. Формування інформаційної культури особистості людини.

Аналіз інформаційної політики держави. Система моніторингу інформаційного наповнення веб-сайтів, моніторинг інформаційних загроз. Інформаційна/гібридна війна проти України як загроза українській державності.

Шляхи вирішення проблем відсутності цілісної комунікативної політики держави, недостатнього рівня медіа-культури суспільства, уразливості державних інформаційних ресурсів до кібератак; фізичної і моральної застарілості системи охорони державної таємниці та інших видів інформації з обмеженим доступом.

Стратегічні напрями розвитку інформаційного простору держави: протистояння маніпулятивним технологіям в інформаційній сфері, захист конфіденційної інформації, формування інформаційної культури особистості.

Гуманітарна безпека в системі гуманітарної політики держави. Об'єкти та суб'єкти політики національної безпеки в гуманітарній сфері. Загрози в гуманітарній сфері. Гуманітарний конфлікт, гуманітарна

катастрофа, гуманітарна експертиза, гуманітарна безпека. Гуманітарна складова врегулювання міжнародних конфліктів.

Діяльність міжнародних органів по врегулювання гуманітарних конфліктів. Конфлікти ідентичностей на світоглядній, історико-культурній, конфесійній основі. Посилення напруження у сфері міжетнічних і міжконфесійних відносин. Етнічне упередження та ксенофобія. Толерантність як спосіб упередження конфліктів.

Система аналізу гуманітарної безпеки держави. Важливі показники та індикатори загроз: демографічні загрози; працересурсні загрози; загрози добробуту; загрози поширення соціальних негараздів; зовнішні військові загрози.

Небезпека зниження рівня довіри до влади та втрата лояльності до держави. Основні заходи із забезпечення управління національною безпекою в гуманітарній сфері. Зміцнення національної безпеки на основі використання наукових та науково-технічних досягнень. Вирішення питань кібербезпеки на державному рівні.

Стратегія національної безпеки держави та шляхи її реалізації.

Поняття екології: сутність та зміст. Входження екології у сферу політики. Об'єктивність та суперечність економічних й екологічних інтересів суспільства. Завдання збереження біосфери планети. Негативні явища, створені безконтрольною діяльністю людини в екосфері Землі.

Регіональна, державна та локальна екологічна політика. Завдання гуманітарної політики держави в екологічній сфері. Діяльність Міністерства екології та природних ресурсів України.

Аналіз гуманітарної політики в екологічній сфері. Екологічна безпека та заходи щодо забезпечення екологічного благополуччя країни. Індикатори моніторингу екологічної безпеки. Індекс забруднення води. Індекс забруднення повітря. Система збору та переробки відходів. Індекс реалізації екологічної політики та соціологічна складова його розрахунку.

Формування культури екологічного співіснування. Екологічне виховання.

Стратегічне планування в системі впровадження екологічної політики держави. Шляхи подолання загроз екологічної безпеки. Зниження рівня техногенного навантаження на територію України. Зменшення обсягів відходів виробництва та споживання і підвищення рівня їх вторинного використання, переробки та утилізації. Створення єдиної державної системи моніторингу охорони довкілля та сил цивільного захисту довкілля.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-5.

Додатковий: 2, 3, 8, 13-19, 26.

Інтернет-ресурси: 1-10.

Тема 5. Впровадження гуманітарної політики держави в освітній, науково-технологічній, культурній сферах

Освіта в глобалізованому світі. Освіта як засіб національного самоутвердження.

Мета та завдання освітньої політики: забезпечення доступності освіти, створення засобами державної політики умов для всебічного розвитку всіх галузей освіти як основи для соціально-економічного, духовного, культурного та інтелектуального розвитку суспільства.

Загальноєвропейські тенденції в освітній сфері. Реалізація духовного та інтелектуального потенціалу через освіту.

Проблеми освіти в Україні в контексті загальноєвропейських тенденцій та в умовах глобалізації. Забезпечення балансу між запозиченням та реалізацією в Україні новітніх світових освітніх здобутків та збереженням позитивних освітніх надбань України

Закон України від 01.07.2015 № 1556-VII «Про вищу освіту» та зміни в структурі і навчальному процесі вишів. Закон «Про освіту» від 05.09.2017 р. № 2145-VIII та шляхи його впровадження. Ринок праці і проблема забезпечення працевлаштування випускників. Реформування дошкільної, загальної середньої та позашкільної освіти. Роль органів місцевого самоврядування у здійсненні освітньої політики держави на регіональному рівні.

Формальна, неформальна, інформальна освіта. Навчання протягом життя. Міжнародна стандартна класифікація освіти. Національна рамка класифікацій.

Місце приватного сектору в системі освіти України. Механізми контролю якості освіти.

Соціологічні дослідження в освіті. Перелік національних освітніх індикаторів ефективності та якості освіти та методологія їх обрахунку затверджені Наказом Міністерства освіти і науки України. Основні індикатори за напрямками: ефективність навчальних закладів, фінансові ресурси, що інвестуються в освіту, доступ до освіти, участь у навчально-виховному процесі, перехід за освітніми рівнями, навчально-виховний процес і організація процесу навчання.

Система моніторингу якості освіти та її показники. Моніторинг якості освітніх результатів, умов досягнення освітніх результатів і ціни досягнення якісно нових освітніх результатів.

Орієнтація вищої освіти на підготовки конкурентоспроможного випускника, який за своїми професійно-особистісними якостями відповідає обраній спеціальності.

Засади формування політики держави в науково-технологічній сфері. Компетенція органів місцевого самоврядування у здійсненні державної політики в науково-технологічній сфері.

Науково-технічний потенціал країни: матеріально-технічна база науки, наукові кадри, результати науково-технічної діяльності, організаційно-управлінська структура наукової сфери.

Пріоритетами державної політики у сфері науки. Формування інтелектуального потенціалу суспільства, формування нової системи національної та науково-технологічної політики і органічне входження її у світовий науковий простір, підвищення стану науки в суспільстві, посилення взаємної затребуваності науки й економіки

Наука в глобалізованому світі. Розвиток інновацій в умовах глобалізації. Науково-дослідні установи. Комерціалізація наукових знань. Принципи заохочення участі вчених в наукових розробках. Шляхи впровадження інновацій в промислово-економічну сферу держави. Соціологія як наукова складова державно-політичного розвитку.

Еволюція державної політики в Україні у науково-технологічній сфері. Основні етапи становлення національної наукової системи.

Поняття інтелектуальних інвестицій та інтелектуальної власності. Види інтелектуальної власності. Авторське та патентне право. Підтримка державою нових інноваційних структур.

Аналіз державної політики в науково-технологічній сфері. Моніторинг розвитку наукової сфери та її індикатори: кількість наукових організацій та їх працівників, показники фінансування наукових та науково-технічних робіт, ефективність впровадження наукових розробок.

Державне стратегічне планування в науково-технологічній сфері. Формування шляхів інноваційної діяльності. Напрями реформування національної системи науки. Інвестиції в інтелектуальну сферу. Шляхи удосконалення захисту інтелектуальної власності.

Культурна політика держави як складова загальнодержавної політичної системи.

Органи державного управління у сфері культури. Моделі культурної політики. Міжнародне та українське законодавство в культурній сфері.

Основні пріоритети державної політики у сфері культури. Захист і збереження культурної спадщини. Створення умов для творчого розвитку особистості. Підтримка вітчизняного виробника у сфері культури. Пропагування української національної культури.

Культурно-мистецьке життя. Забезпечення культурно-духовних потреб суспільства. Сучасні культурно-мистецькі проекти. Концепція проекту Закону України «Про Культурний фонд України».

Державне фінансування та матеріально-технічне забезпечення культурної сфери. Політика протекціонізму вітчизняної культури. Приватний сектор у сфері культури.

Основні індикатори розвитку культури: система державного фінансування, рівень збереження культурної спадщини, рівень доступу громадян до культурних осередків та культурних надбань в державі.

Довгострокова стратегія розвитку української культури: визнання центрального місця культури в загальнонаціональному розвитку та винятковості національної ідентичності, що спирається на українську культуру; посилення ролі культури в соціально-економічному розвитку України шляхом взаємодії і посилення відповідальності державних органів

та громадянського суспільства, збереження національного культурного продукту, підтримка інновацій, нових знань, креативних індустрій, що відповідають викликам ХХІ століття.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-5.

Додатковий: 2, 3, 6, 8,13, 14, 18,19, 24,25, 29.

Інтернет-ресурси: 1-10.

Тема 6. Державна політика у сфері охорони здоров'я, туризму, спорту та фізичної культури

Державна політика у сфері туризму та курортної справи. Проблем функціонування туристичної та курортної галузей України. Напрями державної політики у сфері туризму та курортної справи. Нормативно-правова база, що врегульовує і впорядковує відносини в галузі туристичної та курортної індустрії. Ліцензування та сертифікація в туристичній та курортній галузях.

Чинники розвитку туризму в світі на сучасному етапі. Гаазька декларація Міжпарламентської конференції з туризму.

Міжнародний, національний та регіональний рівні формування та реалізації туристичної політики держави. Механізми державного управління в сфері туризму в Україні. Аналіз розвитку туризму та курортної галузі України. Дослідження туристичного ринку.

Планування розвитку туризму, створення туристичної і паратуристичної інфраструктури, підготовка фахівців для потреб туризму, конструювання оптимальної організаційної моделі туризму, розвиток туристичної індустрії, популяризація туризму. Пріоритетний розвиток в'їзного, соціального і самодіяльного туризму на основі сталого розвитку.

Розвиток курортної галузі. Забезпечення доступності санаторно-курортного лікування для всіх громадян. Врахування попиту населення на конкретні види санаторно-курортних послуг.

Система стратегічного планування розвитку курортної галузі держави. Розвиток новітніх напрямків курортного лікування. Валеологічні інноваційні центри як альтернатива санаторному лікуванню. Врахування демографічних чинників у розвитку туристичної та курортної галузей. Створення туристичного іміджу регіонів. Перспективні види туризму.

Державна політика у сфері спорту та фізичної культури. Організаційно-правові засади державного управління у галузі фізичної культури. Закон України про фізичну культуру та спорт. Галузеві програми розвитку фізичної культури та спорту. Органи управління у сфері спорту та фізичної культури. Діяльність Національного олімпійського комітету України та Національного комітету спорту інвалідів України. Державні пріоритети у розвитку фізичної культури та спорту.

Політика держави щодо поглибленні інтеграції України у

загальноєвропейську та світову системи фізичного виховання, фізичної культури та спорту. Україна в олімпійських та параолімпійських іграх. Заохочення благодійної діяльності у сфері фізичної культури і спорту. Формування системи дитячо-юнацького та резервного спорту. Фізкультурно-оздоровча діяльність у навчально-виховній сфері.

Моніторинг розвитку фізичної культури та спорту в Україні. Оцінка рівня забезпеченості можливості занять спортом. Рівень розвитку спортивної інфраструктури країни.

Пропаганда фізичної культури і спорту. Ефективність державного управління фізичною культурою та спортом в Україні. Стратегічне планування щодо розвитку фізкультури та спорту в Україні: залучення широких верств населення до масового спорту, популяризації здорового способу життя та фізичної реабілітації.

Пріоритет охорони здоров'я населення в державній політиці. Здоров'я нації як фундамент сталого економічного зростання. Політика у сфері охорони здоров'я як основний регулятор здоров'я нації.

Міжнародні засади формування державної політики в галузі охорони здоров'я. Всесвітня декларація з охорони здоров'я. Формування державної політики охорони здоров'я в Україні. Законодавча база сфері забезпечення охорони здоров'я населення України.

Органи державного управління в системі охорони здоров'я. Основні засади і чинники реалізації державної політики у сфері охорони здоров'я на загальнодержавному та локальному рівні. Реформа системи охорони здоров'я в Україні: зміст, перспективи та наслідки. Роль і місце органів місцевого самоврядування в реалізації державної політики охорони здоров'я. Довгострокові пріоритети МОЗ України.

Нагляд і контроль за створенням сприятливих для здоров'я умов праці, навчання, побуту і відпочинку. Можливості впливу системи охорони здоров'я на громадське здоров'я. Ключові проблемами охорони здоров'я населення. Державне регулювання фармацевтичної діяльності в Україні. Стан і тенденції розвитку приватної медицини в системі охорони здоров'я України. Страхова медицина.

Аналіз реалізації політики у сфері охорони здоров'я. Розробка та функціонування системи моніторингу й оцінки в системі громадського здоров'я.

Стратегія розвитку охорони здоров'я. Державні програми щодо розвитку медичного обслуговування в країні. Зміна стратегічного пріоритету держави в галузі охорони здоров'я – впровадження здорового способу життя та запобігання захворюванням.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-5.

Додатковий: 2, 3,8, 14, 18,19.

Інтернет-ресурси: 1-10.

Тема 7. Етнополітичні, мовні та релігійні питання здійснення гуманітарної політики держави

Теоретико-методологічні засади формування сучасної етнополітики держави. Державна концепція етнопонаціональної політики в Україні. Розвиток національно-державної ідентичності.

Етнічний склад населення України. Аналіз етнополітичних процесів в сучасній Україні. Державна політика щодо урегулювання етнополітичних проблем.

Регіональні особливості проведення етнічної політики. Представництво етносів в органах загальнодержавної та місцевої влади. Сучасні міграційні процеси в Україні. Моніторинг ситуації з внутрішньо переміщеними особами. Етнополітичні проблеми в світі. Права етнічних спільнот.

Основні проблеми функціонування механізмів державного регулювання етнополітичних процесів в Україні: мотиваційний, правовий, економічний, політичний, організаційний механізми.

Мовна політика як чинник самоідентифікації держави. Формування ідеології державотворення на основі мовної політики. Комплексний характер мовної політики. Нормативно-регулююча функція держави в мовній політиці.

Комунікація й культурна гегемонія, українська ментальність та специфіка комунікації українців, індикатори українського символічного світу - показник вживаності української мови, її престижність, популярність.

Європейська хартія регіональних мов. Мовний склад населення України. Регіональні особливості здійснення мовної політики. Видавнича справа в Україні.

Стратегічне планування в етнополітичній сфері. Визначення нормативно-правової вертикалі системи стратегічних документів у сфері мовної та національної політики. Вироблення ефективних механізмів консолідації української нації.

Роль, місце і зв'язки релігії з різним підсистемами суспільства. Фактори релігійно-церковного простору держави. Забезпечення прав та свобод світогляду і віросповідання, релігійної діяльності, рівності релігійних організацій, поєднання інтересів держави, суспільства і церкви у процесі формування моралі та духовного розвитку, створення умов для релігійного середовища.

Політизація релігійного життя. Державно-церковні відносини. Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації». Право на релігійне самовизначення.

Процеси у релігійному середовищі України на сучасному етапі. Боротьба української православної церкви за автокефалію. Динаміка ставлення громадян України до створення помісної автокефальної православної церкви. Регіональна характеристика релігійних уподобань

населення України.

Аналіз розвитку релігійного життя держави. Моніторинг діяльності релігійних конфесій та осередків.

Завдання держави щодо забезпечення прав та свобод світогляду і віросповідання, релігійної діяльності, рівності релігійних організацій та шляхи реалізації цих прав.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-5.

Додатковий: 2, 3,4, 8, 9, 11, 13, 14, 18,19, 20, 23, 28.

Інтернет-ресурси: 1-10.

Тема 8. Державна молодіжна політика

Місце і роль молоді, молодого покоління в суспільстві. Поняття «молодь» та визначення вікових рамок молоді.

Завдання та напрями державної молодіжної політики. Формування молодіжної політики та її нормативно-правова база.

Основні суб'єкти молодіжної політики. Ставлення до молоді в сфері державної молодіжної політики. Молодь як базовий стратегічний ресурс держави і суспільства.

Принципи державної молодіжної політики. Пріоритети молодіжної політики України. Механізм формування та реалізації молодіжної політики. Створення гарантованих соціально-економічних, політичних та інших необхідних стартових умов для соціалізації молоді; реалізація проблем, запитів, інтересів молоді.

Аналіз сучасної молодіжної політики держави. Основні критерії оцінки сучасної молодіжної політики: визначення способів вимірювання якісних та кількісних результатів роботи, показників короткострокових та довгострокових ефектів. Триступенева система оцінювання за показниками: загальні показники (індекс розвитку молоді ЮНЕСКО); індекс процесу; індекс впливу. Індикатори молодіжної політики: демографічні показники; освіта; зайнятість і працевлаштування; здоров'я, профілактика ВІЛ-інфекції/СНІДу та інших соціально небезпечних хвороб; матеріальне становище; мобільність молоді; правопорушення серед молоді; доступність до інформаційно-комунікаційних технологій; громадянська активність та залучення молоді; реалізація молодіжної політики.

Соціологічні дослідження щодо визначення пріоритетних вподобань сучасної української молоді.

Реалізація молодіжної політики. Програми, спрямовані на вирішення проблем здоров'я молодих людей. Комплексні програми розвитку молодіжної політики та національно-патріотичного виховання молоді.

Проблеми працевлаштування молоді та шляхи їх вирішення. Патріотичне виховання та виховання активної громадянської позиції

молодого покоління. Підтримка економічного розвитку молодих сімей. Сприяння молодіжному житловому будівництву. Діяльності молодіжних центрів і молодіжних працівників.

Формальні та неформальні молодіжні організації. Надання підтримки окремим групам молоді. Підтримка молоді у складних життєвих ситуаціях. Державна підтримка обдарованої молоді. Сприяння діяльності молодіжних громадських об'єднань і організацій.

Стратегія розвитку державної молодіжної політики. Державне планування щодо розвитку і захисту інтелектуального потенціалу молоді, поліпшення умов і створення гарантій для здобуття молоддю освіти, спеціальної професійної підготовки та перепідготовки, забезпечення зайнятості молоді, її правового захисту з урахуванням економічних інтересів, професійних і соціальних можливостей суспільства, формування у молоді почуття національної гордості, патріотизму, готовності захищати суверенітет України, охорона здоров'я молоді, формування у неї глибокої потреби в духовному і фізичному розвитку, вжиття інших заходів, які б забезпечували здоровий генофонд народу України.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-5.

Додатковий: 3, 6, 8,13, 14, 18,19, 24,25, 26.

Інтернет-ресурси: 1-10.

Тема 9. Реалізація прав і свобод людини та громадянина в українському суспільстві. Політична культура громадян

Права людини у сучасному світі. Умови дотримання основних прав і свобод людини. Принцип верховенства права. Міжнародні документи, що гарантують дотримання прав та свобод громадянина. Загальна Декларація прав людини, Статут Організації Об'єднаних Націй, Європейська Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод та ін.

Механізми захисту соціальних прав у державі. Основні доктрини реалізації прав і свобод людини і громадянина в Конституції України. Нормативно-правові та організаційно-правові гарантії конституційних прав та свобод людини і громадянина. Взаємозв'язок загальносоціальних та юридичних гарантій.

Рівні вирішення питань, пов'язаних з порушенням прав і свобод людини і громадянина в Україні. Компетенції державних органів влади щодо гарантування прав і свобод людини і громадянина в Україні. Діяльність Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Аналіз рівня реалізації прав і свобод людини та громадянина в українському суспільстві. Моніторинг аспектів порушення прав людини в Україні.

Імплементация рішень Європейського суду з прав людини. Стан захисту прав людини на тимчасово непідконтрольних українській владі

територіях. Права людини в Криму.

Політико-правові особливості встановлення прав борців за свободу і незалежність Української держави. Політичні права біженців. Гарантування державою дотримання прав та свобод вимушених переселенців.

Стратегічні завдання держави щодо реалізації прав і свобод людини та громадянина в українському суспільстві. Продовження судових та антикорупційних реформи і ефективної боротьби з епідемією корупції в країні.

Політична культура як складова духовної культури людства, пов'язана з включенням людини у світ політичних відносин.

Зміст і структура поняття «політична культура». Типи, функції та класифікація політичної культури. Фрагментарна та інтегративна політична культура.

Політична поведінка. Ціннісна та духовно-практична сторона політичного життя. Вплив політичної культури на характер політичного режиму.

Політичні інститути як гарантії формування виваженої політичної культури. Чинники політичної культури держави.

Вплив характеру і стану політичної культури на гуманітарну політику держави. Базова система цінностей держави. Політичні цінності. Зміна системи соціально-значущих цінностей. Консенсус та гармонія суспільства. Ціннісно-поведінкова спадкоємність та національні особливості політичної культури різних країн. Особливості, характер та стереотипи політичної культури українського народу. Соціологічні дослідження щодо ідеологічної орієнтації громадян України.

Політична культура сучасного українського суспільства. Соціологічні дослідження щодо рівня політичної культури українців. Рівень довіри до суспільних інститутів та електоральні орієнтації громадян України. Нерозвиненість соціальної політичної культури громадян України, зокрема низькі установки на індивідуальну відповідальність, поширеність патерналізму. Значення політичної культури як чинника демократичних перетворень.

Тенденції розвитку політичної культури української нації. Проблеми політичної культури України. Формування демократичної політичної культури в Україні шляхом залучення громадян до процесу прийняття рішень.

Завдання держави щодо підвищення соціальної довіри населення, рівня релігійних цінностей та вірувань, цінностей соціальної активності та відповідальності.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-5.

Додатковий: 2, 3,8, 12,13, 14, 18,19.

5. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Основний

1. Деріга В. В. Соціальна і гуманітарна політика. Навч. посібник / В. В. Деріга. – Миколаїв : Видавництво ЧДУ ім. Петра Могили, 2012. – 178 с. (Режим доступу: <https://studfile.net/preview/2448241/>)
2. Лукашевич М. П. Гуманітарна політика: сутність, напрями та шляхи реалізації. Курс лекцій / М. П. Лукашевич. – Київ : ІПК ДСЗУ, 2015. – 26 с.
3. Соціальна і гуманітарна політика : підручник / [авт. кол. : В. П. Трощинський, В. А. Скуратівський, М. В. Кравченко та ін.] ; за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського. – Київ : НАДУ, 2016. – 792 с.
4. Суспільний розвиток та соціально-гуманітарна політика держави [Текст] : навч. посіб. / Руденко О. М. [та ін.] ; Кабінет Міністрів України, Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. - К. : Інтерсервіс, 2013. - 167 с.
5. *Стрижак О. Концепції людського капіталу та людського розвитку. Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. – Випуск №6 (110). – К. : КНТУ, 2016. – С. 32-42.*

Додатковий

1. Адаптація України до переходу світ-системи від одно- до багатополісності: аналітична записка (за ред. М. Михальченко). – Київ : ІПЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН Україна, 2012 – 120с.
2. *Андрущенко В. Гуманітарна політика України в період утвердження незалежності / В. Андрущенко // Філософія політики : хрестоматія : у 4-х т. / автор-упоряд. В. П. Андрущенко (кер.) та ін. – Київ : Знання України, 2003. – Т. IV. – С. 317-336. ***
3. Бех В. П. Гуманітарна політика держави – засіб досягнення злагоди в громадянському суспільстві [Електронний ресурс] / В. П. Бех // Український центр політичного менеджменту. – Режим доступу : <http://www.politik.org.ua/vid/>.
4. Бортнікова О. Г. Взаємодія релігії і політики: теорія і методологія [Текст] : монографія / О. Г. Бортнікова ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. - Київ : Паливода А. В. [вид.], 2017. - 337 с.
5. Бульба В. Г. Громадські гуманітарні ради як інструмент вдосконалення державної гуманітарної політики [Електронний ресурс] / В. Г. Бульба, А. В. Меляков // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2011. – № 3. – Режим доступу : <http://www.dy.nauka.com.ua/index.php?operation=1&iid=262>.
6. Вища освіта України як фактор цивілізаційного визначення молоді. Монографія (авт. кол. : М. Михальченко (керівник), Т. Андрущенко, О. Бульвінська, М. Лукашевич та ін.). – Київ : Політична думка, 2010. – 312 с.

7. Головка О. М. Інформаційно-правова політика України у сфері безпеки людини у медіапросторі [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Головка Ольга Михайлівна ; НДІ інформатики і права Нац. акад. прав. наук України. - Київ, 2018. - 19 с.
8. Горбатюк С. Концептуалізація моделі гуманітарної політики в Україні на сучасному етапі реформ [Електронний ресурс] / С. Горбатюк // Ефективність державного управління. - 2018. - Вип. 2. - С. 80-90. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efdu_2018_2_11
9. Дніпров О. Поняття та сутність державного управління в гуманітарній сфері в Україні [Електронний ресурс] / О. Дніпров // Наук. записки Ін-ту законодавства Верховної Ради України. – 2011. – Вип. 4 (7). – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nzizvru/2011_4/p7_40.html.
10. Добродум О. В. Релігія и политика в виртуальном пространстве (на примере США и России) : монографія / О. В. Добродум. – Одесса : Удача, 2011 – 352 с.
11. Етнополітична безпека України: політико-правові механізми протидії етнополітичній дезінтеграції держави [Текст] : наук. зап. / [Горбатенко В. П. та ін.] ; НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. - Київ : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2015. - 79 с.
12. Загальна декларація прав людини // Право людини: Міжнародні Договори України: декларації, документи / упоряд. Ю. К. Качуренко. – Київ, 1992. – С. 18-24.
13. Зелінський М., Драпогуз В. Гуманітарна картина світу в духовному бутті людини. // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. – Випуск №2 (112). – К. : КНТУ, 2017. – С. 30-40.
14. Зубченко С. О. Гуманітарна політика як мультиплікатор соціального капіталу української держави. Аналітична записка / С. О. Зубченко. – Київ, 2012.
15. Калакура Я. С. Українська культура: цивілізаційний вимір / Я. С. Калакура, О. О. Рафальський, М. Ф. Юрій. – Київ : ІПЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2015. – 496 с.
16. Климів В. Концепція гуманітарного розвитку України до 2020 року: релігієзнавчі пропозиції до плану перспективу / В. Климів // Українське релігієзнавство. – Київ, 2013. – № 65. – С. 120–123.
17. Ковпак Л. Природоохоронна політика в Україні (1991-2015 роки) [Текст] / Людмила Ковпак ; НАН України, Ін-т історії України. - Київ : Інститут історії України НАН України, 2016. - 198 с.
18. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. – Київ, 1996.
19. Концепція гуманітарного розвитку України на період до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.lutskrada.gov.ua/actual/koncepciya-gumanitarnogo-rozvitku->

ukrayini-na-period-do-2020-roku.

20. Латигіна Н. А. Демократія: реалії versus утопії: монографія / Н. А. Латигіна. – Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2008. – 400 с.

21. Матеріали круглого столу «Стратегія гуманітарного розвитку України – відповідь на виклики сучасності» 21 червня 2012 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/855/>

22. Меляков А. В. Концептуальні підвалини гуманітарної політики України: до історії формування [Електронний ресурс] / А. В. Меляков. – Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/apdu/2013-2/doc/7/04.pdf>.

23. Михальченко Н. Украинская региональная цивилизация: прошлое, настоящее, будущее. Монографія / Н. Михальченко. – К.: ИП и ЭНИ имени И. Ф. Кураса НАН Украины, 2013 – 340 с.

24. Нежива О. М. Феномен освітньої політики: національний та міжнародний виміри [Текст]: монографія / О. М. Нежива; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – Київ: Зовнішня торгівля, 2017. – 279 с.

25. Ніколаєнко С. М. Стратегія розвитку освіти України: початок ХХІ століття / С. М. Ніколаєнко. – Київ: Знання, 2006. – 237 с.

26. Розпутенко І. В. Пріоритетні напрями розвитку гуманітарної сфери в Україні в контексті політичного процесу [Електронний ресурс] / І. В. Розпутенко, С. О. Москаленко. – Режим доступу: <http://academy.gov.ua/ej/ej16/txts/12RIVKPP.pdf>

27. Суперечності ідентичностей в Україні та шляхи їх регулювання в контекстах політики громадянської консолідації української нації / Аналітична доповідь. – Київ: ІПЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2015. – 160 с.

28. Хоружий Г. Ф. Європейська політика вищої освіти. Монографія. – Полтава: Дивосвіт, 2016. – 384 с.

29. Шандор Ф. Ф. Національна свідомість населення України: природа, структура та функції / Ф. Ф. Шандор. – Ужгород: Видавництво ФОП Бреза АЕ, 2012 – 384 с.

Інтернет-ресурси:

1. <http://www.president.gov.ua> – сайт Президента України.

2. <http://rada.gov.ua/> – сайт Верховної Ради України.

3. <http://www.kmu.gov.ua> – Урядовий портал (Кабінет Міністрів України).

4. <http://www.ombudsman.gov.ua> – сайт Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

5. <http://mir.gov.ua/> – сайт Міністерства інформаційної політики України.

6. <http://mincult.kmu.gov.ua> – сайт Міністерства культури України.

7. <http://dsmsu.gov.ua/index/ua> – сайт Міністерства молоді та спорту України.

8. <http://www.mon.gov.ua> – сайт Міністерства освіти і науки України.
9. <http://www.moz.gov.ua> – сайт Міністерства охорони здоров'я України.
10. <http://www.khrg.org> – Права людини в Україні: інформаційний портал Харківської правозахисної групи.

*курсив – визначено джерела та літературу, яка наявна в бібліотеці КНТЕУ.